

Ústřední knihovna VŠB-TU Ostrava

Zpráva o činnosti za rok 2002

Hlavními činnostmi Ústřední knihovny (dále jen ÚK), jimiž se knihovna podílí na pedagogické i výzkumně-vývojové činnosti univerzity, jsou doplňování knihovního fondu a služby uživatelům. Ty jsou založeny jednak na půjčování vlastního fondu, jednak na zpřístupňování externích zdrojů v rámci spolupráce s jinými knihovnami v ČR i v zahraničí a na zajištění přístupu k sekundárním i primárním zdrojům v elektronické podobě prostřednictvím sítí.

V roce 2002 bylo v ÚK registrováno celkem **10 381 uživatelů** (2001: 11 133 uživatelů), kteří si vypůjčili **81 964** knihovních jednotek (dále kn. j.), což představuje nárůst počtu výpůjček oproti předchozímu roku (2001: 78 298).

Knihovní fond byl doplňován v souladu s plánem doplňování a v závislosti na finančních možnostech ÚK koupí z prostředků přidělených knihovně. Část fondu, především knižní fond, byla doplněna z finančních prostředků fakult a dalších pracovišť, především z grantových prostředků. Další část přírůstku tvořily dary (hlavně diplomové a disertační práce). Přírůstek knihovního fondu činil v roce 2002 celkem **9 100 kn. j.** (2001 celkem 8 144 kn. j.). Z celkového počtu nových přírůstků bylo **6 228 knih.** Dále bylo zaregistrováno **520 svazků časopisů** (ukončené ročníky vydané v roce 2000) a **2 352 kn. j.** dalších typů dokumentů, tj. norem, disertačních, diplomových a bakalářských prací univerzity. Ve studovněch bylo uživatelům knihovny k dispozici **519 titulů časopisů**, z toho **204 zahraničních.** Celkově bylo předplaceno pro studovny a další pracoviště univerzity **981 exemplářů časopisů.** V průběhu revize knihovního fondu byla prováděna obsahová prověrka a aktualizace fondu, při níž byly z fondu ÚK vyřazeny zastaralé a neprofilové dokumenty a multiplikáty nevyužívané literatury. Z fondu bylo odepsáno celkem **8 929 kn. j.** (včetně ztrát způsobených uživateli ve výpůjčních službách). Knihovní fond obsahoval k 31. 12. 2002 celkem **376 237 kn. j.**

Výpůjční služby z vlastních fondů knihovny byly doplňovány **meziknihovní výpůjční službou** (MVS). Zde se jako v předchozích letech projevil i v roce 2002 nárůst počtu požadavků, především požadavků na získání článků z časopisů či sborníků: celkem uživatelé podali **3 423 požadavků.** Realizováno bylo celkem **3 439 požadavků** (včetně vyřízených požadavků podaných v závěru roku 2001), buď formou výpůjčky originálu nebo poskytnutím kopie. Z toho **1 317** požadavků bylo vyřízeno výpůjčkou nebo kopií z fondů **zahraničních knihoven**, tedy v rámci mezinárodní MVS (MMVS) (2001: celkem 3 154 požadavků, z toho 1 195 bylo získáno v rámci MMVS). Tento trend je podporován dostupností většího počtu sekundárních informačních zdrojů (bibliografických bází dat – komerčních i volně přístupných) i dalšími možnostmi získávání informací například z nakladatelských zdrojů na WWW (volně přístupné obsahy časopisů s abstrakty). Uživatelé knihovny využívají nejen tyto sekundární informační zdroje, ale mají přístup rovněž k plnotextovým bázím dat (např. databáze EBSCO, ProQuest, apod.). Díky zvyšující se dostupnosti plnotextových elektronických zdrojů nemusí uživatelé žádat o služby MVS, resp. MMVS, nebo o zakoupení dokumentů do fondu ÚK.

Většina požadavků na (M)MVS je vyřizována elektronickou cestou, v případě požadavků na kopie dokumentů (článků z časopisů nebo sborníků) včetně dodání kopie, a to jak z českých, tak ze zahraničních knihoven. ÚK poskytuje MVS také knihovnám, které zprostředkovávají

požadavky svých uživatelů na výpůjčky dokumentů, případně kopie z fondů ÚK. V roce 2002 bylo do ÚK zasláno **455 požadavků**, z nichž **392** bylo vyřízeno výpůjčkou nebo kopií poskytnutou žádající knihovně (2001: 400 požadavků, 337 realizovaných výpůjčkou nebo poskytnutím kopie dokumentu). Kopie dokumentů byly zpravidla žádajícím knihovnám poskytnuty elektronicky, zčásti v rámci kooperačního systému knihoven VPK (Virtuální polytechnická knihovna).

Na základě zkušeností s elektronickými objednávkami i elektronickým dodáváním dokumentů v rámci MVS podala ÚK projekt do výběrového řízení Fondu rozvoje VŠ, jehož cílem bylo vybudování služby umožňující interním uživatelům ÚK a knihovnám v rámci MVS podávat objednávky na služby ÚK v prostředí služby WWW a současně získávat objednané kopie dokumentů (článků z časopisů nebo sborníků) z fondu ÚK, případně v rámci MVS, elektronickou cestou rovněž v prostředí WWW. Projekt byl přijat a v roce 2002 úspěšně řešen ve spolupráci s katedrou informatiky FEI VŠB-TU Ostrava. Výsledkem řešení projektu **FRVŠ 2002/0541** „Systém pro objednávky a dodávání dokumentů uživatelům“ je **služba EODD** – elektronické objednávky a dodávání dokumentů, dostupná z URL: <http://knihovna.vsb.cz/eodd/>.

Tradiční knihovnicko-informační služby byly podporovány elektronickými službami, především v oblasti rešeršních služeb, v oblasti již zmíněných meziknihovních výpůjčních služeb, ale také informacemi na webových stránkách ÚK v prostředí služby WWW (<http://knihovna.vsb.cz/>). Webové stránky knihovny jsou pravidelně doplňovány a aktualizovány a nabízejí uživatelům podrobné informace o fondech a službách knihovny i o jejích pracovištích, o možnostech využívání sekundárních i primárních elektronickým informačních zdrojů apod. Samozřejmostí je přístup do **online katalogu** knihovny, který je uživatelům dostupný také z mobilních telefonů prostřednictvím protokolu WAP. V online katalogu ÚK bylo k **31. 12. 2002** registrováno **81 205 kn. j.** z knižního fondu, **1 143** titulů časopisů a **3 170** článků ze Sborníku vědeckých prací VŠB-TUO a z Hutnických aktualit. Disertační a diplomové práce univerzity byly v roce 2002 zpracovávány do samostatné databáze (obsahuje záznamy od r. 1995) dostupné uživatelům na pracovištích ÚK.

Prostřednictvím přednášek pro uživatele (především doktorandy a diplomanty), které byly pořádány na základě požadavků pedagogů, i výukou předmětu **Informatika a bibliografie**, jenž je zařazen do studijních osnov dvou oborů inženýrského studia na Hornicko-geologické fakultě VŠB-TU Ostrava, se ÚK v roce 2002 podílela na rozvoji informační gramotnosti uživatelů. Ta je nezbytnou podmínkou efektivního využívání informací, jak tradičních, tak elektronických. Výuka i samostatné studium zájemců o informace byla podporována již zmíněnými informacemi na webových stránkách knihovny rozšířením a aktualizací kursů s názvem **Jak pracovat s informacemi**¹. V roce 2002 byl dokončen kurs Jak zpracovávat bibliografické citace a připraveny dva nové kursy: Jak pracovat s webovými vyhledávacími službami a Jak pracovat s Dialogem.

Rozvoj v oblasti využívání nových technologií pro zpřístupňování tradičních informací i ve využívání elektronických informačních zdrojů byl podporován pokračující účastí ÚK v **programu MŠMT ČR** a již zmíněným **projektem FRVŠ**. Uživatelům z VŠB-TU Ostrava byly v roce 2002 přístupné báze dat COMPENDEX, INSPEC, ICONDA a METADEX prostřednictvím DC Dialog (projekt **LI002016** – Zajištění základních dokumentografickýchází dat pro technické obory), báze dat EBSCO (projekt eIFL Direct), báze

¹ <http://knihovna.vsb.cz/kursy/>

dat ProQuest a PCI Web (celonárodní licence), Springer Link (celonárodní licence) apod. Uživatelé ÚK měli možnost požádat o zpracování rešerše z kterékoliv báze dat dostupné prostřednictvím DC Dialog. Díky úspoře finančních prostředků v projektu **LI002016** bylo možné rozšířit okruh zpřístupňovaných informačních zdrojů o další zdroj: **IEEE Computer Society Digital Library** (plné texty 20 časopisů IEEE Computer Society od r. 1988 a plné texty sborníků z více než 1 000 konferencí). V průběhu roku 2002 došlo ke změně ve způsobu zpřístupnění báze dat METADEX přechodem na využívání vlastní webové služby producenta Cambridge Scientific Abstracts (CSA). Výhodnější cenová nabídka CSA umožnila rozšířit počet zpřístupňovaných databází o několik dalších titulů z materiálové kolekce CSA (např. Corrosion Abstracts, Mechanical Engineering Abstracts aj.).

ÚK zajišťovala i v roce 2002 přístup k dalším bázím dat z vlastních finančních zdrojů. Báze jsou uživatelům dostupné buď na CD-ROM (síťový server UltraNet) nebo online (Česká národní bibliografie, báze dat ISSN, BookFind aj.).

V průběhu 2. poloviny roku 2002 bylo vybudováno **pracoviště ÚK** na nově zřízené fakultě univerzity, **na Fakultě bezpečnostního inženýrství (FBI)** Vysoké školy báňské-Technické univerzity Ostrava. Pro potřeby studovny a knihovny byly adaptovány a vybaveny nábytkem a nezbytným technologickým zázemím prostory v budově FBI v Ostravě-Výškovicích. Studentům i zaměstnancům fakulty zde ÚK bude poskytovat běžné absenční a prezenční výpůjční i další informační služby. Pro tyto účely byla knihovna vybavena základním knižním fondem a časopisy tematicky odpovídajícími profilu fakulty. Pro přístup k elektronickým informačním zdrojům, včetně online katalogu ÚK, je pracoviště vybaveno 13 veřejně přístupnými pracovními stanicemi. Veškerý fond knihovny je volně přístupný uživatelům a je chráněn radiofrekvenčním elektronickým zabezpečovacím systémem Checkpoint. Přípravné práce nezbytné pro zahájení provozu pracoviště byly dokončeny na konci roku 2002 a počátkem ledna 2003 byl v knihovně na FBI zahájen provoz.

ÚK není doposud zapsána do evidence MK ČR podle zákona 257/2001 Sb. Zákon se týká veřejných knihoven, pro jejichž potřeby byl zformulován a přijat (viz „provozování veřejných knihovnických a informačních služeb“), nereflektuje skutečné postavení a funkci vysokoškolské knihovny v systému veřejných knihovnických a informačních služeb. ÚK poskytuje služby veřejnosti v souladu se zákonem (externím uživatelům i knihovnám v rámci MVS).

Knihovna je kolektivním členem profesní organizace knihovníků a informačních pracovníků Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a aktivně se podílí na jeho činnosti. Ředitelka ÚK byla v roce 2002 členkou Pracovní komise pro vysokoškolské knihovny Rady vysokých škol. Knihovna se zapojila aktivně do příprav na založení Asociace vysokoškolských knihoven v ČR. **Ustavující konference Asociace**, nad kterou převzal záštitu rektor Českého vysokého učení technického v Praze Prof. Ing. Jirí Witzany, DrSc., se konala na půdě ČVUT **13. června 2002**. Zakládajícími členy Asociace se stalo **21 veřejných vysokých škol**. Ředitelka ÚK se stala členkou výkonného výboru Asociace.

Dvě pracovnice ÚK se externí oponentky podílely na výběrovém řízení FRVŠ pro rok 2003 i na posuzování výsledků řešení projektů v rámci závěrečných oponentních řízení. ÚK podala do výběrového řízení FRVŠ pro rok 2003 projekt s názvem „WWW zpřístupnění diplomových, disertačních a habilitačních prací univerzity“. Pracovníci knihovny se účastnili odborných knihovnických akcí pořádaných v roce 2002 v ČR, včetně aktivní účasti.